

CENY A POPLATKY ZA KNIHOVNICKÉ A INFORMAČNÍ SLUŽBY (Výsledky průzkumu)

Mária Kolářová, Státní technická knihovna v Praze

Národní knihovna ČR provedla průzkum na výši poplatků za knihovnické a informační služby poskytované v českých knihovnách, který proběhl v měsíci květnu a červnu 1999 ve formě webovského dotazníku.

Dotazník zpracovali PhDr. Vít Richter a PhDr. Jana Sodomková z NK ČR, autorem webovské podoby dotazníku je ing. Martin Svoboda, ředitel Státní technické knihovny.

Co bylo cílem průzkumu

Účelem průzkumu bylo zjistit ceny základních knihovnických a informačních služeb včetně některých služeb poskytovaných na bázi internetu, které jsou využívány v knihovnách různých typů.

Cílem průzkumu neměla být podrobná analýza všech dílčích rozdílů v úhradě cen v jednotlivých knihovnách, ale především zjištění průměrných cen, které jsou aplikovány na největší skupiny uživatelů a nejčastěji využívané služby.

Dalším cílem průzkumu bylo také ověření webovské podoby dotazníku pro provádění podobných průzkumů v knihovnách.

Zjištění počtu zhotovených kopií za rok bude sloužit jako podklad pro analýzu právních aspektů reprografických služeb a pro případné jednání s ochrannými autorskými svazy.

Proč bylo zapotřebí tento průzkum udělat

Řada mezinárodních doporučení (např. Manifest veřejných knihoven UNESCO-IFLA, Zelená kniha o úloze knihoven v moderním světě, Doporučení Rady Evropy ke knihovnické legislativě) chápe knihovny jako instituce zajišťující rovnoprávný přístup občanů k informacím, vzdělávání a kulturním hodnotám. V této souvislosti je také doporučováno, aby **základní knihovnické služby byly poskytovány v zásadě bezplatně**. Rovněž je doporučováno, aby poplatky za knihovnické služby – pokud jsou vůbec uplatňovány – byly udržovány na takové výši, aby se cena služeb nestala zásadní překážkou pro jejich využívání.

V rámci ČR neexistuje legislativa či doporučení pro stanovení cen knihovnických služeb. Svízelná ekonomická situace řady knihoven, ale také požadavky jejich zřizovatelů stále častěji vedou ke zpoplatňování knihovnických

služeb. Uplatňované ceny v některých případech začínají být pro určité skupiny uživatelů diskriminační. Různorodost uplatňovaných cen v některých případech vede k určité formě „konkurenčního boje“ mezi knihovnami, ačkoliv podstatou činnosti je veřejná služba neziskového charakteru.

Asociace knihoven a Svaz knihovníků a informačních pracovníků se dohodly, že budou usilovat o zpracování společného doporučení pro aplikaci cen za knihovnické a informační služby. Cílem tohoto doporučení by mělo být stanovení maximálních cen za poskytované služby, které z hlediska uživatelů nemají diskriminační charakter a postupné sjednocování cen. Toto doporučení by mělo sloužit jako orientace pro pracovníky knihoven i jejich zřizovatele. Návrh doporučení bude prezentován a diskutován na letošní konferenci Knihovny současnosti na Seči.

Výsledky průzkumu

Dotazníkové akce se zúčastnilo 136 knihoven, které byly rozděleny do 9 kategorií, tak jak byly zadány v dotazníku – od obecních (místních) knihoven přes městské, okresní, státní vědecké knihovny, ústřední, vysokoškolské, lékařské a knihovny ústavů AV ČR.

Knihovny odpovídali na 13 otázek, souvisejících s výší poplatků za služby registrační, výpůjční, rešeršní, meziknihovní a mezinárodní meziknihovní služby, reprografické služby, služby dostupné na Internetu a v poslední otázce na dotaz, kolik procent z celkových výdajů na provoz a mzdy knihovny pokrývají příjmy za služby a zda knihovna odvádí své příjmy svému zřizovateli či do státního rozpočtu.

Při vyhodnocování sebraných dat byly stanoveny průměrné ceny v jednotlivých kategoriích knihoven a tam, kde byly stanoveny ceny v cenovém rozpětí.

Roční registrační poplatek – poskytování základních služeb, např. absenční půjčování

	Roční registrační poplatek – průměrné ceny pro jednotlivé kategorie knihoven									
	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VŠ	AV ČR	lékařské	jiné	
dospělí	53	66	75	90	85	80	65	0	30	
mládež	27	33	33	48	0	80	50	0	10	
studenti	30	43	49	56	48	54	27	0	20	
důchodci	30	39	45	51	38	98	50	0	20	
ZTP	10	41	37	67	65	63	50	0	0	
instituce	0	160	142	350	375	277	50	0	0	

Krátkodobá registrace – např. vstup do studoven

Krátkodobá registrace – 1 den									
	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VŠ	AV ČR	lékařské	jiné
dospělí	0	6	11	9	10	10	15	0	0
mládež	0	5	11	10	0	10	0	0	0
studenti	0	5	11	9	5	10	15	0	0
důchodci	0	5	11	9	5	10	10	0	0
ZTP	0	0	12	10	0	10	10	0	0
instituce	0	0	13	10	0	10	10	0	0
1 týden									
dospělí	0	0	20	0	5	0	0	0	0
mládež	0	0	10	0	5	0	0	0	0
studenti	0	0	10	0	5	0	0	0	0
důchodci	0	0	10	0	5	0	0	0	0
ZTP	0	0	10	0	5	0	0	0	0
instituce	0	0	20	0	5	0	0	0	0
1 měsíc									
dospělí	0	9	24	6	10	10	0	0	0
mládež	0	7	15	6	0	0	0	0	0
studenti	0	7	25	6	10	10	0	0	0
důchodci	0	7	22	6	10	10	0	0	0
ZTP	0	6	15	6	10	10	0	0	0
instituce	0	0	20	6	0	10	0	0	0
1 semestr									
dospělí	0	28	0	0	0	0	0	0	0
mládež	0	20	0	0	0	0	0	0	0
studenti	0	20	0	0	0	0	0	0	0
důchodci	0	20	0	0	0	0	0	0	0
ZTP	0	20	0	0	0	0	0	0	0
instituce	0	155	0	0	0	0	0	0	0

Výpůjčka – průměrná cena

	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VŠ	AV ČR	lékařské	jiné
svazek	10	7	0	0	0	0	0	0	0
časopis	0	7	6	0	0	0	0	0	0
CD	0	34	24	18	0	0	0	0	0
mgf kazeta	0	15	12	8	0	0	0	0	0
CD ROM	0	0	25	0	0	0	0	0	0
video	0	0	20	18	0	50	0	0	0

Rezervace dokumentu

	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VŠ	AV ČR	lékařské	jiné
1 záznam	4	6	6	6	6	10	0	0	0

Sankce

	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VŠ	AV ČR	lékařské	jiné
1. upomínka	10	8	8	13	12	16	12	2	10
2. upomínka	17	16	17	31	26	28	24	5	20
3. upomínka	43	29	35	51	46	71	49	10	30
4. upomínka	40	47	73	85		100	20		10
ředitelská	75	50	100		115		88		
soudní	60	48	93	188	230	35			
jiná		45	101	55	125	43			30

Průměrná cena bibliografického záznamu při rešerši z vlastníchází a jiných zdrojů

	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VŠ	AV ČR	lékařské	jiné
zadání rešerše		25	16	27	75	150		30	
za hod. práce		0	44	50	120	100		0	
bez anotace		2	2	2	4	2		0	
s anotací		3	3	4	0	9		1,5	
faktografický		3	2	5	6	0		0	
jiný		2	1	6	6	20		0	

MVS – cena účtovaná uživateli

	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VS	AV ČR	lékařské	jiné
výpůjčka	60	22	20	36	0	23	0	0	20
kopie/1 str.		2,3	1,8	2,7	2	1,6	2	1,5	2,5
jiná		25	2,5						

MVS – cena účtovaná žádající knihovně

	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VŠ	AV ČR	lékařské	jiné
výpůjčka	25	30	0	27	0	30	0	0	0
kopie/1 str.		2	1,9	1,6	1,9	1,6	2,1	1,5	2,5
jiná			2,5			10			

MMVS – cena účtovaná uživateli

	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VŠ	AV ČR	lékařské	jiné
výpůjčka	0	58	105	131	150	122	300	0	0
kopie/1 str.	0	11	2	3	5	5	11	0	2,5
jiná				100					

MMVS – cena účtovaná žádající knihovně

	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VŠ	AV ČR	lékařské	jiné
výpůjčka	0	0	0	200	200	100	400	0	0
kopie/1 str.	0	0	0	2	7	4	14	0	2,5
jiná	0	0	0						

Reprografické služby – ceny za kus

	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VŠ	AV ČR	lékařské	jiné
A4	1,6	1,7	1,6	1,6	1,7	1,4	1,7	1,5	2,8
A3	3	3,1	2,9	2,6	3,1	2,7	2,7	2	3,7
Mf/mfš	0	0	0	2,9	4,3	3	0	0	0

Reprografické služby – počet stran kopií/políčků

A4 strany	0	31186	21700	109106	322257	118701	26456	115500	0
A3 strany	0	812	3814	10000	3104	12171	3773	103	0
Mf/mfš	0	0	0	30381	6688	0	0	0	0

Služby s využitím Internetu a dalších technologií – průměrná cena za 1 min. připojení

	obecní	městské	Okresní	SVK	ústřední	VŠ	AV ČR	lékařské	jiné
dospělí	2	1,1	3,4	0,7	0	0	0	0	
mládež	0	0,9	3,9	0,6	0	0	0	0	
studenti	2	1	3,7	0,7	0	0	0	0	
důchodci	0	1	3,8	0,7	0	0	0	0	
ZTP	0	1	1	0,7	0	0	0	0	

INTERNET – paušální poplatek

dospělí	0	0	50	0	100				
mládež	0	0	30	0	0				
studenti	0	0	50	0	100				
důchodci	0	0	50	0	100				
ZTP	0	0	50	0	100				

INTERNET – služby (zapůjčení počítače za hod., tisk dokumentů za str.)

PC	0	17	30	30	0				
tisk 1 str.	1	2,6	3	2,3	1,4	2,5			
jiné	0	11,5	16,7	0					

Výsledky průzkumu by měly knihovnám posloužit jako základní orientace pro stanovení cenových relací poskytovaných služeb v českých knihovnách.